

SPILLPOLITISK PLATTFORM

Vedtatt 26.09.2020 av Actis-kongressen 2020

Innhold

Introduksjon	3
Avhengighet og problemspilling.....	4
Frivillige organisasjoner og pengespill	5
Forebygging	5
Ansvarlig spillpolitikk – den norske spillmodellen.....	6
Ansvarlighetsregime	8
Spill som tema i skolen.....	10
Utsatte grupper.....	10
Arbeidsliv.....	12
Kunnskap og forskning.....	12
Markedsføring.....	13
Etablering av nye spill.....	14
Behandling	15

Introduksjon

Pengespill er en aktivitet som har fascinert mennesker i alle kulturer og gjennom mange århundrer. Spill fungerer som avkobling og aktivitet, og er også en viktig inntektskilde for frivilligheten. På den andre siden representerer også pengespill et folkehelseproblem, fordi problemspilling og spillavhengighet får store konsekvenser for den avhengige, pårørende og samfunnet.

Ifølge Hamarutvalget kjennetegnes et pengespill ved at «spilleren satser penger for å vinne en premie, innsatsen kan ikke tas tilbake etter at den er satset, og utfallet av spillet er helt eller delvis tilfeldig (Hamarutvalget). Begrepet pengespill blir i praksis brukt om alle former for lotteri og pengespill, og Actis velger å forholde seg til samme definisjon.

Uttrykket «å spille seg fra gård og grunn» er ikke av ny dato. Det er hovedgrunnen til at de fleste land i vår del av verden regulerer pengespill og ikke overlater det til frie markedskrefter. Den norske modellen innebærer at Norsk Rikstoto har monopol på hestesportspill, mens det statlig eide selskapet Norsk Tipping har enerett på alle andre spill bortsett fra lotterier og bingo. Norsk Tippings rolle er «å kanalisere nordmenns spillelyst inn mot et moderat og ansvarlig tilbud som begrenser sosiale eller samfunnsmessige problemer. En viktig del av Norsk Tippings samfunnsoppdrag er at selskapet skal forebygge negative konsekvenser av pengespill.» (Norsk Tipping)

Ny teknologi gir imidlertid norske spillere tilgang til spilltilbud fra hele verden. Eterspørselen etter raske og interaktive spill som er lett tilgjengelige via digitale plattformer øker, og konkurransen fra aktører utenfor Norges grenser som tilbyr spill til norske spillere, er stor. Nær halvparten av de som spilte på utenlandske nettkasinoer i 2015 var risiko- og problemspillere. I 2013 var det tilsvarende tallet en tredjepart. Også Norsk Tippings raske spill har en bekymringsverdig høy andel av risiko- og problemspillere.

Vi ser også at grensegangen mellom dataspill og pengespill utviskes, ved at det også kan bli store økonomiske tap knyttet til dataspilling gjennom kjøp i spill. Dataspill kan også føre til avhengighetsproblematikk og tap av kontroll over tids- og pengebruk, på samme måte som ved pengespill. Actis er primært opptatt av pengespillpolitikken, men i forebyggings- og behandlingsspørsmål vil også dataspillavhengighet være omfattet.

De fleste spillere i Norge har et uproblematisk forhold til pengespill. Det er imidlertid noen som har økt risiko for å utvikle problemer med spill, og utvikler også avhengighet.

Avhengighet og problemspilling

Universitetet i Bergen har gjennomført større befolkningsundersøkelser om pengespill og dataspill i 2013, 2015 og 2019. I 2019-undersøkelsen kom det fram at 55.000 personer kan karakteriseres som problemspillere, mens 122.000 er moderate risikospillere. Det er en klar økning fra de tidligere befolkningsundersøkelsene .

Spillavhengighet er en avhengighet på lik linje med avhengighet av alkohol og narkotika. Pengespillavhengighet er en diagnose både i amerikanske, europeiske og norske diagnosesystemer. Spillavhengighet karakteriseres av manglende kontroll over spillingen. Spillingen dominerer livet – både tanker, følelser og atferd.

Hvordan arter problemspilling seg? En person med spillproblemer vil fortsette å spille selv om konsekvensene av spillingen kan føre til store personlige, økonomiske og sosiale problemer. Personer med spillavhengighet har ofte en urealistisk tanke om å vinne tilbake de tapte pengene ved å satse enda mer, noe som forsterker problemene. Mange gjør også alt for å skjule konsekvensene av spillingen sin. Skammen over å spille gjør det for mange vanskelig å søke hjelp, og de søker hjelp sent. Avhengigheten har derfor store økonomiske, sosiale og psykiske konsekvenser for spilleren og de pårørende. Hele familien berøres ofte i form av økonomiske problemer og brutte relasjoner. Mange pårørende opplever også selv å bli sykemeldt. For noen går avhengigheten også utover jobbsituasjonen, noe som forsterker de økonomiske problemene. Arbeidsplassen kan påvirkes av en ansatt med pengespillproblemer i form av spilling i arbeidstiden og mulighet for underslag. Det er derfor viktig at det settes inn egne hjelpetiltak for bedrifter som har ansatte med spillproblemer, på samme måte som dersom ansatte har rusproblemer. Dette går vi nærmere inn på i avsnittet «Arbeidsliv».

I 2016 ble norske seere utsatt for nærmere 1500 ulovlige TV-reklamer for pengespill fra utenlandske spillerselskap hver dag, og over 500.000 i løpet av et år. I tillegg kommer den massive eksponeringen for spilltilbyderne innenfor den norske spillmodellen – Norsk Rikstoto og Norsk Tipping, som gjennom sportssponsing, egne program i beste sendetid og egne reklamefilmer er med på å alminneliggjøre spilling og skape sosial aksept. Vi vet fra forskningen at spillreklame påvirker særlig sårbare spillere.

Årsakene til at noen blir spillavhengige er komplekst, på lik linje med rusmiddelavhengighet og andre typer avhengighet. Det å utvikle et problem med spill kan ofte være et samspill mellom personlige disposisjoner og hvordan spillet er konstruert for å gi spilleren sterke følelsesopplevelser og spenning. Dette handler blant annet om tiden mellom innsats og respons. Lotto har lang tid mellom innsats og respons, noe som demper risikoen for avhengighet. Et mer risikofyllt spill kan være rulett på nett med kort tid mellom innsats og svar, med mange «nesten vinn»-opplevelser og bruk av lyd og lyseffekter. I tillegg er innsatsen ofte tåkelagt i form av

utenlandsk valuta og spill på kreditt. Samtidig sier behandlere av pengespillproblemer at de fleste spill vil kunne trigge en person med alvorlig avhengighet, fordi enhver vannersjans opplevs som en mulighet til å rette opp den krevende økonomiske situasjonen som er skapt av spillingen.

Frivillige organisasjoner og pengespill

Svært mange frivillige organisasjoner driver eller er mottaker av inntekter fra pengespill og tippemidler. En begrunnelse for det er at slike frie og forutsigbare inntekter gjør organisasjonslivet mer selvstendig. Ordningen fordrer at organisasjonene inntar en kritisk holdning til hvordan pengespillaktiviteten foregår i Norge og utfordrer frivillige organisasjoners etiske vurderinger knyttet til hva slags penger man ønsker å ta imot.

Da Norge i en periode åpnet for konkurranse på spilleautomatmarkedet, der frivillige organisasjoner eide automater på lik linje med kommersielle aktører, fikk dette store konsekvenser i form av kraftig økning av mennesker med alvorlige spillproblemer. Frivillige organisasjoner og politikerne så at situasjonen var uholdbar, og selv om mange organisasjoner måtte akseptere et betydelig inntektsfall, er frivillige organisasjoner i dag enstemmige i at det var riktig å avvikle spilleautomatene.

Actis ønsker ikke at frivillige organisasjoner skal finansieres på en måte som skaper flere spillavhengige. Som en følge av dette, må organisasjonene være ansvarlige mottakere. Så lenge organisasjonene oppfører seg som ansvarlige mottakere og bryr seg om spillpolitikken som føres, er det en styrke for spillpolitikken at frivillige organisasjoner er mottakere.

Forebygging

Spillavhengighet kan forebygges, og Actis ønsker at det forebyggende arbeidet på feltet styrkes. Forebygging dreier seg ofte om generelle tiltak på samfunnsnivå, men noe kan også gjøres mer målrettet mot enkeltgrupper som er særlig sårbare. Regjeringen har de siste årene utarbeidet handlingsplaner mot spillproblemer, og gjeldende plan utløper 2021. Actis vil være aktive pådrivere for å øke rammen for handlingsplanen og for at nye tiltak iverksettes.

Tidlig identifisering og intervensjon er viktig for å begrense skadene av problematisk spillatferd. Forskning tyder på at spilleavhengige som gruppe er mer belastet med alkoholproblemer, depresjon og stresslidelser enn befolkningen for øvrig, og at det er en overrepresentasjon av personlighetsforstyrrelser, impuls kontrollforstyrrelser og oppmerksomhetsforstyrrelser blant spilleavhengige. Å fange opp spilleavhengighet

tidlig med ulike tiltak er derfor også god forebygging av annen avhengighet og problematikk. Tidlig intervensjon vil også bidra til å beskytte barn og unge mot utvikling av spillproblemer og avhengighet.

Ansvarlig spillpolitikk – den norske spillmodellen

I utgangspunktet er det norske spillmarkedet regulert gjennom et spillmonopol. Fram til 1947 var det totalforbud mot spill med penger i Norge for å hindre at innbyggerne spilte bort pengene sine. Forbudet viste seg vanskelig å håndheve, og det ble etter hvert åpnet for pengespill gjennom et statlig monopol i 1947. Dette førte til etableringen av Norsk Tipping (pengespill) og Norsk Rikstoto (spilling på hest). Formålet med pengespillmonopolet er at det skal begrense spillingen og at det skal fungere som inntektskilde for samfunnsnyttige formål. Overskuddet fra Norsk Tipping og Norsk Rikstoto går til å finansiere idrett, kultur og humanitært arbeid.

Tre lover regulerer pengespillmarkedet i Norge: lotteriloven, pengespilloven (gir Norsk Tipping monopol på pengespill) og totalisatorloven (gir Norsk Rikstoto monopol på hestespill). Kulturdepartementet jobber nå for å samordne disse lovverkene.

Spillmarkedet er i endring. Hovedlinjene i den norske modellen har ligget fast siden etableringen av spillmonopolet. Men som andre tjenester som kan ytes digitalt, er også spillmarkedet i ferd med å flyttes til nett. Der er flere leverandører av pengespill tilgjengelig for norske spillere. Det norske markedet er attraktivt, fordi vi har en nettkompetent og sterk online-kultur. I tillegg har nordmenn god kjøpekraft og spiller mye, sammenlignet med andre land.

Regjeringen Solberg utredet i sin første regjeringsperiode spørsmålet om lisensordning for utenlandske spillselskaper. Utredningen resulterte i stortingsmeldingen «Alt å vinne – Ein ansvarleg og aktiv pengespelpolitikk», som anbefalte videreføring av spillmodellen. De fleste av anbefalingene i meldingen ble vedtatt av Stortinget våren 2017.

De utenlandske spillselskapene som ønsker å etablere seg i Norge, har i flere år markert sin manglende respekt for regelverk og ansvarlighet gjennom massive reklameframstøt mot norske spillere gjennom mer eller mindre lovlige kanaler, tilbud om gratisspill og bonuser og andre lokkemidler som vi vet utfordrer dem som sliter med spill. Flere uregulerte selskaper kontakter også kunder som ikke har spilt på en stund, for å lokke dem til å spille igjen. Dette er ikke aktører vi ønsker i det norske markedet.

Selv med felles regulering, med Norsk Tippings ansvarlighetsregime som standard, vil en økning av antall spilltilbydere føre til økt konkurranse om spillerne og med det økt spillpress og økt fare for spillproblemer. Markedslogikken som naturlig følger med

når man åpner for kommersielle selskap på spillområdet, vil ikke bidra til økt fokus på spillansvarlighet. Spilltilbyderne som ønsker lisens i Norge, har historisk ikke utmerket seg som pådrivere for økt ansvarlighet, snarere tvert imot. Fra våren 2019, da de største ulovlige aktørene dannet en felles bransjeorganisasjon, Norsk bransjeforening for online-spill (NBO), har de utenlandske selskapene endret taktikk. NBO har lansert en egen etisk bransjestandard, der medlemmene forplikter seg til å tilby kundene en rekke ansvarlighetsverktøy. Listen over tiltak er blant annet registrert spilling og tilbud om frivillige innskuddsgrenser. Et annet ledd i strategien ser ut til å være å holde liv i lisensdebatten gjennom søksmål, en taktikk man også så i Sverige i tiden før man innførte lisens.

Actis mener at den norske spillmodellen er den ordningen som best ivaretar hensynet til spillansvarlighet, blant annet fordi at man beholder en politisk styring av feltet. Modellen fordrer at Norsk Tipping skal være tilbyder av de største pengespillene i Norge, og ikke kommersielle aktører til privat profitt. Norsk spillpolitikk har en etablert tradisjon for å sette hensynet til ansvarlighet foran andre hensyn, som inntekt til gode formål eller næringshensyn. Det er avgjørende for en ansvarlig spillpolitikk at prinsippet om ansvarlighet ikke svekkes.

Det er problematisk at den norske spillmodellen blir utfordret av aktører som ikke har tillatelse til å tilby spill i Norge. Utfordringen må møtes med et sterkere vern av dagens modell, ikke ved å åpne for de som i dag bryter loven for å få tilgang til det norske markedet.

Spillmarkedet er i rivende utvikling. Dette må følges nøye, og nye tiltak for å verne den norske spillmodellen må settes inn etter hvert som teknologien gir nye muligheter.

Actis mener at:

- Framtidens norske pengespillmodell må ha et ansvarlighetsnivå som tilsvarer minimum ansvarlighetsnivået i dagens spillmodell.
- Raske spill med høy risiko for avhengighet, og markedsføring av disse, må begrenses.
- Aktører som ikke har tillatelser i Norge, må utestenges på en mest mulig hensiktsmessig måte. Dette er gjennomført i flere europeiske land, deriblant Danmark.
- Actis ønsker fortgang i utredningen og iverksettingen av en varslings (pop-up) til forbrukere som prøver å gå inn på nettsider som ikke har lov til å tilby spill i Norge.
- Actis ønsker fortgang i arbeidet med å pålegge distributørene av tv- og strømmetjenester om å stanse ulovlig spillreklame. Norske myndigheter må også fortsette arbeidet mot andre lands myndigheter for å stoppe eller

begrense ulovlig spillreklame gjennom kontakt med aktuelle myndigheter og gjennomgang av regelverk på området.

- Betalingsformidlingsforbudet må effektiviseres.
- Norske myndigheter må informere tydeligere om at spill fra utenlandske tilbydere er ulovlige. Ifølge både tall fra Hamarutvalgets rapport og en egen undersøkelse Actis har fått gjennomført, tror nærmere halvparten av de spurte at spillreklamen er lovlig.
- Det må gripes inn overfor norske aktører som på ulikt vis medvirker til markedsføring av ulovlige spill i Norge, for å stanse undergravingen av det norske spillregimet.
- At lovene som regulerer pengespill i Norge slås sammen for å trygge spillmodellen ytterligere.
- Beløpsgrensen hos Norsk Tipping bør evalueres og vurderes redusert. Det bør settes særlig lave grenser på høyrisikospill.
- Det bør vurderes å slå sammen Norsk Tipping og Rikstoto for å sørge for at systemer for ansvarlig spill fungerer på tvers, men også for å styrke spillmodellen.
- Handlingsplanen mot spillproblemer må videreføres og styrkes vesentlig.
- Statens pensjonsfond utland (oljefondet) ikke skal investere i internasjonale pengespillselskaper.

Ansvarlighetsregime

Norge ligger i dag langt framme i internasjonal målestokk når det gjelder ansvarlighet. Krav om registrerte og identifiserte spillere, beløpsgrenser, tidsbruksgrenser, og screening av spilleratferd er en forutsetning for å lykkes med ansvarlighet og forbrukerbeskyttelse. Det ligger også mye trygghet i en enerettsmodell under statlig kontroll, der eier til enhver tid har mulighet til å gripe inn. Ved å åpne for en kommersiell konkurransesituasjon på spillmarkedet må alle aktører kunne følge de samme spillereglene. Vi vil da miste Norsk Tipping som en motor i utviklingen av ansvarlighetsregimer, og etter all sannsynlighet få et marked der alle aktørene i større grad tilpasser seg regelverket – og eventuelt utnytter gråsoner – i stedet for at vi har få aktører som kan pålegges å drive utvikling av ansvarlighetstiltak.

I overkant av 100 000 nordmenn spiller bingo. Dette foregår i egne lokaler der det både er spilleautomater for bingospill og tradisjonell bingoaktivitet. Per 2018 finnes det om lag 240 bingohaller og 56 entreprenører med løyve til å drive entreprenørbingo. I bingohallene er det over 1400 belagoterminaler og over 6000 spilleautomater for databingo. Det er aldersgrense på 18 år for å være i lokalet, men ingen krav om registrering eller beløpsgrense (tapsgrense) for hvor mye man kan spille for per besøk eller over en periode på vanlig bingo eller databingo.

En rekke lag og foreninger mottar inntekter fra bingo. Dette er penger som gir bidrag til mye positivt lokalt arbeid, men slik bingo er organisert nå, er mottak av inntekter fra denne spillingen ikke uproblematisk sett fra et spillansvarlighetsperspektiv. Undersøkelser viser at av de som har problemer med spill er det en svært stor andel som oppgir Belago og databingo som spill de spiller på. Erfaringen fra behandlere er også at bingo ofte spilles av spillere som er i en sårbar situasjon i utgangspunktet og som derfor lettere kan få problemer med spillingen.

Actis mener at:

- Trygghetsnivået må forbedres. Målekriteriet er antall mennesker med risikoatferd knyttet til spill. Målet bør være reduksjon fra 2015-nivå (siste befolkningsundersøkelse).
- Trygghetsregimet for spillere må gjelde alle lovlige spill i Norge, også Rikstoto og bingotilbydere/databingo. Krav om registrerte spillere, felles tapsgrenser, obligatorisk PlayScan etc. må være likt hos alle lovlige tilbydere. Ordningen med databingo-automater må utvikles dersom entreprenørene ikke kan tilby de samme ansvarlighetsrammene som automatene fra Norsk Tipping.
- Forbudet mot ulike typer bonusordninger må opprettholdes.
- Gjeldsregisteret, som er vedtatt innført for å bidra til at man får en ansvarlig utlånspraksis og hindre at enkeltpersoner tar opp forbrukslån og skaffer kredittkort hos flere aktører, må evalueres jevnlig for å sikre at det fungerer på ønsket måte.
- Ordningen med «hjemmebingo», altså digitalbingo som kan spilles hjemmefra i sanntid, bør fjernes.
- Virkningen av endringen i 30-sekundersregelen må evalueres, og tilbakeføres dersom endringen har gitt negativ utvikling når det gjelder problemomfang blant bingospillerne.
- Det skal settes inn økt innsats for å nå bingospillere med hjelpetiltak mot spillproblemer.
- Kommisjonærer og drivere av bingohaller må følge opp risikospillerne og vise videre til hjelpetiltak mot pengespillproblemer.

Spill som tema i skolen

Ulike former for spill utgjør en stor del av mange barn og unges hverdag. Vi vet at grensegangen mellom dataspill og pengespill utviskes og at barn og unge må forholde seg til mange fallgruver, deriblant ufrivillig pengebruk og problemspilling. Skolen bør være en naturlig arena for å bevisstgjøre barn og unge om ulike aspekter ved data/pengespill, som blant annet virkemidler i reklame, tidsbruk og problemspilling. Helsepsykepleier og rådgivere i skolen bør ha kjennskap til diagnosen problemspilling og ulike hjelpetilbud.

En definisjon på dataspillavhengighet, som beskrevet av Bergensundersøkelsen, er overdreven og tvangsmessig bruk av dataspill som resulterer i sosiale og/eller emosjonelle problemer: Til tross for disse problemene er personen ute av stand til å kontrollere sin overdrevne bruk.

Actis mener at:

- Temaet problemspilling bør inn i undervisningen gjennom utarbeiding av materiell for å bevisstgjøre ungdom om avhengighet av spill/sosiale medier.
- Det skal utvikles informasjon som kan formidles via helsesøstre/helsestasjon for ungdom, samt rådgivere i skoleverket.
- Fjernbaserte hjelpetilbud må gjøres mer kjent og at det må utvikles et tilsvarende lavterskeltilbud for dataspillavhengige.
- Det utvikles veilednings- og informasjonsmateriell til pårørende knyttet til dataspill.

Pengespill i dataspill

Pengespillindustrien er i stadig utvikling og har i senere år gjort sitt inntog i tradisjonelt dataspill. Vi ser mange eksempler på at pengespillelementer introduseres i store og populære dataspill. Dette har ført til at skillet mellom dataspilling («gaming») og gambling er blitt mer uklart.

Mikrotransaksjonene i en del dataspill, der man kjøper pakker, kister (lootbokser), skins eller lignende, har tydelige likhetstrekk med tradisjonelt pengespill, selv om belønningene man kan oppnå ikke nødvendigvis har en pengeverdi utenfor spillet. Kjøp i dataspill skiller seg fra tradisjonelt pengespill ved at tilbudet i stor grad retter seg mot barn. Mobilspill aktualiserer dette enda mer, der kjøp for store summer kan gjøres enkelt av små barn. Spillet gir deg ofte gjentatte beskjeder om at du kan kjøpe deg kosmetiske endringer eller progresjon i spillet. Kjøpene er ofte akkompagnert av blinkende lys og høy lyd, som vi fra annen spill-forskning vet gir økt sannsynlighet for å trigge spillavhengighet

Det er en rekke bekymringer knyttet til mikrotransaksjoner og pengespillelementer i dataspill. Det er vanskelig å sette økonomiske grenser for aktiviteten i spillene, slik man for eksempel kan og må i pengespill innenfor den norske spillmodellen/Norsk Tipping. Det finnes per i dag ikke slike begrensings-mekanismer i dataspill. Det er heller ikke aldersgrenser knyttet til dataspill med pengespillelementer, og de veiledende aldersgrensene er ikke knyttet til om det ligger mikrotransaksjoner i spillet. Uten god foreldrekontroll, som forutsetter en del kunnskap, inneholder spillene i dag ikke noe reelt vern for spillerne.

Actis mener at:

- Pengespillelementer i dataspill bør reguleres i forbindelse med revideringen av pengespilloven.
- Mikrotransaksjoner i dataspill rettet mot barn og unge bør forbys.

Utsatte grupper

Internasjonale studier viser at mellom 0,8 og 5 prosent av befolkningen har spilleproblemer. En sammenstilling av 119 enkeltstående studier konkluderte med at forekomsten var høyere for ungdom enn for voksne, høyere for menn enn for kvinner, og at andelen spilleavhengige hadde økt de siste 20 årene. Universitetet i Bergens siste befolkningsundersøkelse peker på de samme utsatte gruppene, og bør være førende for videre forebyggende innsats. I tillegg finner forskerne at fødested utenfor Norge (særlig land fra andre kontinenter enn Europa, Nord-Amerika og Oceania) var assosiert med høy forekomst av pengespillproblemer. Dette funnet er i tråd med internasjonale studier som viser at etniske minoriteter har høyere nivå av pengespillproblem enn den etniske majoriteten.

Utfra funnene i forskningen bør unge menn defineres som utsatt gruppe. Utfordringen som ligger i at etniske minoriteter har særlige vansker, må også adresseres og prioriteres i forskningen. Men det er også viktig med universell forebygging og å sørge for god informasjon og veiledning til pårørende.

Actis mener at:

- Det må utvikles et kontaktforum med spillforeninger, f.eks. Hyperion, og arrangører av store spillsamlinger som The gathering og tilsvarende, for å la spillerne selv formidle informasjon om hjelpelinjer, digitale behandlingstilbud etc.
- Det må utarbeides kultursensitiv og flerspråklig informasjon om spillproblemer og hjelpetilbud.

Arbeidsliv

For arbeidslivet kan spilleavhengighet bli et problem fordi arbeidstakere med slik avhengighet kan være ukonsentrert på jobb, fravær kan øke, og i enkelte tilfeller begås underslag for kunne spille videre.

Det er viktig at arbeidslivet tar pengespillproblemer på alvor. Det lar seg gjøre å lage en tilpasset Akan-avtale for å støtte medarbeidere med pengespillavhengighet. Det som skiller en Akan-avtale hvor pengespill er årsak fra en Akan-avtale om rusproblematikk, er at den ansatte skal få hjelp til å få økonomien på rett spor. Tiltak som hjelp til å refinansiere eller å søke gjeldssanering kan være viktig å få på plass før, eller parallelt med, behandling. Arbeidsplassen kan sørge for å lage automatiske trekk fra lønnen slik at nødvendige utgifter som strøm, husleie m.m. blir betalt. Bedriftshelsetjeneste eller fastlege kan henvise til behandling.

Actis mener at:

- Akan kompetansesenters veiledningstilbud til arbeidslivet bør styrkes, slik at flere spilleavhengige fanges opp tidligere og gis god hjelp.
- Målet om at alle offentlige virksomheter skal ha forankrede retningslinjer for rusmiddelbruk og spill må tidfestes.
- Spørsmål om retningslinjer for rusmiddelbruk og spill må inkluderes i Arbeidstilsynets varslede tilsyn, og temaet bør omtales i deres ulike veiledere om HMS-arbeid.
- Rusmiddelbruk og spill må inkluderes i Nav Arbeidslivssentres relevante kurs, og IA-rådgiverne bør skoles på dette feltet.
- Utvikle korttids behandlingstilbud, særlig rettet mot arbeidstakere med spillproblemer.

Kunnskap og forskning

Actis anser det som viktig å øke forskningsinnsatsen på spillavhengighetsfeltet ved at Spillforsk i Bergen og eventuelt andre miljø får langsiktig finansiering. Her kan man også sikre grunnforskning og nødvendig evaluering av hjelpetiltakene som tilbys i Norge.

Actis mener at:

- Kompetansesenteret for spillproblematikk som er etablert ved Universitetet i Bergen, Spillforsk, må sikres langsiktig finansiering.
- Det jevnlig bør gjennomføres kvantitative befolkningsundersøkelser og sikres sammenlignende studier med land Norge kan sammenlignes med.

- Det bør gjennomføres kvalitative undersøkelser for å hente inn spesifikk kunnskap om utsatte grupper, som minoritetsungdom, unge gutter mer generelt og nettverksspill.
- Det bør forskes mer på sammenheng mellom dataspill- og pengespillproblematikk, mikrokjøp, spilleatferd og regulerende virkemidler i spillpolitikken.
- Det bør forskes mer på hvordan familiene rundt rammes når en i familien er spilleavhengig.

Markedsføring

I underkant av 90 prosent av all pengespillreklame som vises på norske TV-skjermer er fra aktører som ikke har lov til å drive med denne virksomheten i Norge (Lotteritilsynet). I 2018 brukte utenlandske spillselskaper i alt 771 millioner kroner på TV-reklame som er ulovlig i Norge. Til sammen ble det vist i alt 570.000 reklameinnslag for ulovlig pengespill i løpet av året. Dette var en svak nedgang fra toppåret 2017.

Det er behov for økt kunnskap om at spill hos utenlandske spillselskaper er ulovlige. Ifølge tall fra Lotteritilsynet og egen Actis-undersøkelse tror nær halvparten at denne spillreklamen er lovlig.

Regjeringen har tatt initiativ til å endre kringkastingsloven slik at distributører av tv-kanaler og strømmetjenester, slik som Canal Digital og Get, skal pålegges å hindre eller vanskeliggjøre tilgangen til markedsføring av pengespill som ikke har tillatelse i Norge. Dette lovforslaget skal etter planen behandles i Stortinget våren 2020.

Ved siden av TV-reklamen er det mye ulovlig spillreklame på nett, gjennom annonser og i artikler og blogger framstilt som redaksjonelt stoff. Selskapene driver også direktemarkedsføring gjennom e-post og SMS. Bonuser, free spins, sponing og produktplassering er også velkjente knep for å tiltrekke seg spillere. Fra forskning vet vi at de som allerede har et problematisk forhold til spill, påvirkes i større grad av reklame enn andre. Derfor må denne praksisen stanses.

Sosiale medier har gitt spilltilbyderne nye arenaer for markedsføring. I dag har lovlige pengespill, via Norsk Tipping, reklame på for eksempel Facebook, der man sendes direkte inn på Norsk Tipping's sider for pengespill. Denne type markedsføring bør strammes inn, fordi det påvirker unge og risikospillere i særlig høy grad.

Actis mener at:

- Kringkastingsloven må endres slik at distributørene av tv-signaler og strømmetjenester får ansvar for å stanse ulovlig reklame. Medietilsynet må tilføres ressurser for å sørge for iverksettingen. Brudd på forbudet må møtes med effektive sanksjoner, slik at lovendringen blir virkningsfull.
- Norske myndigheter må fortsette arbeidet mot andre lands myndigheter for å stoppe ulovlig spillreklame i ulike kanaler gjennom kontakt med aktuelle myndigheter og gjennomgang av regelverk på området.
- Forskrifter må gjennomgås med sikte på å kunne straffe aktører i Norge for medvirkning til ulovlig markedsføring, for eksempel ved bøtelegging ved brudd på regelverket.
- Også lovlig markedsføring må begrenses. Markedsføring av de mest risikofylte spillene (raske spill) bør forbys.
- Informasjon om vintersjanser for hvert spill skal vises tydelig.
- Myndighetene bør fortsette opplysningsinnsatsen for å øke kunnskapen om regelverket for reklame og spilltilbudet i Norge.

Etablering av nye spill

Spillpolitikken er gradvis liberalisert de siste årene. Siden 2013 er det åpnet for pokerspill og i tillegg godkjent nye lotterilisenser, hvor samlet omsetning er på 1,5 milliarder kroner, med en premieandel på mellom 30 – 50 prosent. De nye lotteriene kan etter føringer fra Kulturdepartementet bruke mellom 110 – 160 millioner kroner i reklame. Til sammenligning bruker Norsk Tipping ca. 3 prosent av netto spillinntekter på reklame for sin vesentlig større spillportefølje, dvs. ca. 200 millioner kroner.

I tillegg ser vi problemet med at underholdningsselskapene går inn i spillmarkedet, i første rekke i underholdningsspill, men at disse etter hvert også innebærer bruk av penger. Vi får altså stadig nye plattformer med sosiale nettverksspill der man bruker penger.

Actis ønsker en restriktiv utvikling i spilltilbudet i Norge. Behovet for å kanalisere spillere til lovlige tilbud er der, men ønsket om å lede spillerne til tryggere spillformer, må ikke gå på bekostning av spilleansvar.

Actis mener at:

- Spilltilbudet i Norge må følges tett politisk og følge en restriktiv linje ved ønske om å utvide spilltilbudet.
- Liberaliseringen av poker må reverseres.

Behandling

Det har vært forsket mye på behandling av pengespillavhengighet. Samlestudier har sett på ulike tilnærminger, herunder psykodynamisk behandling, kognitiv atferdsterapi, selvhjelpsprogrammer, bruk av legemidler og familierapi. Ifølge forskningen er en av de mest effektive metodene så langt kognitiv atferdsterapi.

Det store flertallet av pasienter som blir henvist for hjelp, og som fullfører behandlingen, synes å ha godt utbytte av behandlingen i form av fravær av eller redusert spilling, bedre kontroll på økonomien, lavere stressnivå og redusert selvmordsfare, bedre familiefungering og høyere livskvalitet. Undersøkelser viser at deltakerne i selvhjelpsgrupper også har stort utbytte av å delta i slike.

Kompetansesenteret KoRus Øst la høsten 2017 fram en kartlegging av behandlingsmetoder og behandlingssteder for penge- og dataspillspillproblemer. Rapporten, viste at halvparten av de behandlingsstedene som står oppført med et behandlingstilbud for pengespillproblematikk, i realiteten ikke har det. Dette er senere bekreftet av en tilsvarende undersøkelse i regi av Spillforsk i Bergen.

Actis mener at:

- De ulike hjelpetiltakene som brukes i Norge må evalueres jevnlig. Behandlingstilbudene for pengespillavhengighet innenfor TSB bør inngå i det nasjonale kvalitetsregistret for behandling, KvaRus.
 - Lavterskeltilbud for dataspill og pengespill-problematikk må styrkes.
 - Det må ryddes opp i nettportalen helsenorge.no slik at pasienter, pårørende og henvisende helsepersonell lett kan orientere seg i behandlingstilbudene som gis. Informasjonen som legges inn om tilbudet må være korrekt og oppdatert.
 - Behandlingstilbudet til spillavhengige må være kunnskapsbasert, likeverdig kvalitetsmessig og landsdekkende.
 - Kunnskapen om pengespillproblemer og spillbehandling må økes blant leger og annet helsepersonell.
 - Behandling for spillavhengighet bør være en del av tverrfaglig spesialisert rusbehandling for å sikre sterke fagmiljøer og kompetanse som kommer pasientene til gode.
 - Pårørende må involveres i behandlingen og også gis selvstendige pasientrettigheter.
 - Det må gis mer støtte til selvhjelpsgrupper og pårørendegrupper.
 - Brukerstemmer må høres i relevante spørsmål i behandlingsstedene.
 - Det må tilrettelegges for at pasienter kan benytte seg av behandlingstilbud uavhengig av bosted.
- Behandlingsforskningen bør ha en komponent av forebyggingsforskning: Vi bør vite mer om hva som virker best i forebyggingsøyemed.